ئەفسانەی جووبوونی هیتلەر... نووسینی: پەشەو محەمەد

`

وەامەک بە بەز ئیدریس مستەفا

کەمەک پەش ئەستا بەکەوت لە فەیسبووک نووسراوەیەکم بەرچاو کەوت بەناوونیشانی «بە هیتلەر جولەکە دەرچوو!» نووسینی ئیدریس مستەفا، خەرا کردمەو و سەیرمکرد، کەی وتارەکە لە کاردانەوەی خەرا بەرانبەر بە بانگەشەیەکی سەرگی لاڤرەڤی وەزیری دەرەوەی ووسیا نووسراوە بە وروژاندنی سیاسەتی ئیسرائیل بەوەدا گووتوویەتی «هیتلەر بەیە پەلاماری ووسیای دا چونکە جوو بوو و قی لە ووسیا بوو، زیلینسکیش بە هەمان شەو». ئەم بانگەشە بە بنەما پەوپاگەندەییەی سەردەمی جەنگ، بووەتە هەکار بە نووسینی وتارەکی وەها لەلایەن بەز ئیدریس مستەفاوە (کە بەگومان هیچ سەرچاوەیەکی مەژوویی و زانستیی تەدا نییە، بگرە هەر سەرچاوەی نییە) بەدووی بانگەشەکەی لاڤرەڤ بکەوەت.

هەبەت ئەفسانەی جووبوونی هیتلەر شتەکی تازە نییە، کەنە و یشەکەی بە سەردەمی هیتلەر خەی دەگەتەوە. بەام بانگەشەی ئەوەی کە هیتلەر جوو بووە بەیە قی لە ووسیا بووە، بانگەشەیەکی سەردەمی پووچیی و گەمژەییە، چونکە هەر کەسەک کەمەک زەحمەت بەخەی بدات و بەوات ئەدەبیاتی نازیی، «خەباتی من»ی هیتلەر، پەژەی باربارەسا (هەرش بەسەر یەکەتیی سەڤەت) و فرمانەکانی «چارەسەری دوایین» بخوەنەتەوە تەدەگات، پەلامار بەسەر یەکەتیی سەڤەت کتومت بە مەتیڤ و پانەرەکی پەچەوانەی بانگەوازە پووچگەرییەکەی لاڤرەڤەوە بووە. لەگەە شەشی ئەکتەبەری ١٩١٧دا استەوە ئەمانییەکان و ناسیەنالیستەکان بەردەوام بانگەوازی «بەلشەڤیزمی جوو»یان دەکرد و دەیانگوت جوو شەشی لە ووسیا هەگیرساندووە و دەیەوەت سەرتاپای ئەوروپا بکاتە جوو. هیتلەر لە سەرتاپای کتەبی «خەباتی من»دا مارکسیزم و ئەنتەرناسیەنالیزم بە دەسیسە و پیلانی جوو ناودەبات کە ئەستا سوکانی کەشتییەکەیان لە ووسیا بەدەستەوە گرتووە و چارەکەیان بەرەو ئەوروپا لەداوە. هەروەها شەشی ئەکتەبەر بە گەفی جوو دەزانەت بە هەگیرسانی جەنگ و لە ١٩٣٩دا دەەت دەرەنجام بەجووکردنی ئەوروپا نابەت بەکو قەکردنی جوو

دەبێت لەسەرتاسەری ئەورووپا. هیتلەر کە پلانماری سەقڵتی دا، لەژێر ناوی پاککردنەوە و قڕکردنی جوو بوو، چونکە ڕووسیای بەتاکە قەڵای بەهێزی جوو دەزانی. باش ئەوەی دەزانی ئەگەر ڕووسیا لەناو نەبات ناتوانێت خۆنی ئەورووپایەکی بە جوو بدیبهێنێت. تا ئێرە من نامەوێت بچمە ناو ڕیشەکانی پرسی بینینی کەمینیزم، بلشڤیزم و سەڤڵت وەک پیلانی جوو، خوێنەر دەتوانێت بە ئەم مەبەستە بگەڕێتەوە بۆ کتێبی «چەکەرەکناسیی کەمپ و کەرنەڤاڵی شکستخواردوان»، لەوێدا بەشێوەی زانستیی و دوور و درێژ ئەم پرسانە شیکراونەتەوە.

بەکو ئەوەی دەمەوێت پووچەڵکردنەوەی ئەو بانگەشەیەیە کە دەڵێت هیتلەر لە خەزانەکی بەچەکەک جوو هاتووە، بەڵام ڕقی لەخەی بووە یان ئەوەی پێیدەگوترێت «نەفرەتی جوو لەخەی». یەکەک لەو هەکارانەی بیانووی داوەتە دەستی کەنزەرقاتیف و بەشەک لە لیبراڵە ئەمانییەکان بەڵێن گوایە هیتلەر ڕیشەیەکی جووی هەبووە، بەهەی نادیاریی شووناسی بەشەک لە خەزانەکیەوە بووە. ئەم بانگەشەیە هەبەت ڕیشەیەکی قووڵتری ئایدیەلۆژیشی هەیە، بەوەدا دەیەوێت وەحشیگەریی و تاوانی نازیزم لەوەی دەگوترێت «کولتووور و شارستانێتیی ئەوروپیی» دابماڵێت و یان وەک ئەرنست نەلتە، فەیلەسوفی کەنزەرقاتیقی ئەمانیی باسی دەکات، تاوانەکە هیچ ڕیشەیەکی ئەمانیی نییە، بەکو ڕیشەیەکی ئاسیایی هەیە کە لەووسیای «جووەو» دەت[١]. هەبەت زەر ناچمە ناو ئەم پرسەو و لە دوو کتێبی ناوبراودا باسی ئەم بابەتانەش کراون.

ناوی باوکی هیتلەر، ئەلیەس شیکلگروبەر (Alois Schicklgruber) بوو بەڵام هەر زوو واز لە پاشناوەکەی دەهێنێت و دەیکات بە هیتلەر و ئەدەلف لە گەورەییدا خۆشحاڵبووە بەوەی باوکی پاشناوەکەی فەداوە و «هیتلەر»ی هەبژاردووە، چونکە بە «پاڵەوانەکی نەتەویی» ساوکردنی وەک «هایل شیکلگروبەر» (Heil Schiklgruber) دەنگدانەوەیەکی «مەسیقیی» نەدەبوو، بەکو «هایل هیتلەر» مەسیقییتر و کاریزماتیکتر[٢]. نەنکی هیتلەر ناوی ئانا ماریا بووە و ساڵی ١٨٣٧ لەدایکبووە، باپیری هیتلەر ناوی یەهان گیەرگ هیدلەر (Hiedler) بووە، لە کەسا کاتەک باپیری هیتلەر ناوی ئەلیەس، باوکی هیتلەر، لەکاتی غوسلدا تەمار دەکات، لە هیچ بەگەنامەیەکدا نەهاتووە کە هیچ بەگەکی ئەو خەزانە چ لە دایک، چ لە باوکیەوە بچێتەوە سەر جوو. یەکەک لەو هەکارانەی هیتلەر نایدەویست قسە لەسەر ڕیشەی خەزانەکیان بکات، بەهەی نەنکە هەژارەکیەوە بووە کە بەگوێرەی عاداتی ئەو سەردەمە بەنایاسایی

لگ باپیری هیتلر، یهان گیرگ هیدلر خوتوو و ئلیسی لبوو، بام پاشان بە فرمیی لە کسا تمار کراو تا وک «ز» «بە ناسنامە» نمنتو. لە بنتیشدا فرمکانی پشووی ناوی هیتلر ئو پشتاست دکنو، پش ئوی یهان گیرگ بە هیدلر بانگبکرت، یشی خزانکی دچوو سر «هوتلر» (Hüttler) کە بماناکانی «نجبر، کوخنشینی هژار، هژاری کیتنشین، کلاونشین، ورزر، مسکن و هتد» دت، بام لە وتی گانی ناوکدا، واتا ورد ورد کاتک باوکی هیتلر لووی ئابووریو کمک باش دبت پاشناوکشی دگت، برو «Hiedler»، «Hütler»، «Hietler» و پاشان لسر فرمی «Hitler» دگیرستو، کە یشی واتاناسییکی، بە مانای «پشکهگری بچووک»، یان «دوکاندار»، یاخود لە مانای ئمییدا کە بگومان هیتلر خی زیاتر قبوی بوو «ورد-برژوازیی» یان «جووتیاری خاون زوی»[۳].
دکرت ئمە بە باوکی هیتلر بگوترت لووی کمایتییو وولسر (sozialer Aufsteiger)، پیباشبوو لە کتاییدا لسر پاشناوی «هیتلر» بگیرستو، چونکە لە کتاییکانی تمنیدا لە هژارییو برو چینی ناواست سردکوت و فرمی ناوی «هیتلر» کمتر دنگدانوی دهاتییبوون و لادییبوونی هبوو. هکاری ئوی کە ئدلف هیتلر لە هیچ شونکدا هونادات باسی پشینی باوکی و دایکی بکات، بە ئو حاتی شرمزاربوونە لە هژاریی دگتو.

ئستا با بین ئو ئگر تاقیبکینو کە دت باپیری هیتلر، یهان گیرگ هیدلر، جوو بوو. لە استیدا بە یکمجار دنگی باوبوونوی جووبوونی باپیری هیتلر لە ناواستی دیی ۱۹۲۰ لە قاوخانکانی میونشن باودبتو، و باوبوونوی ئم دنگیانش بە جیهاندا بهی چاپمنیی بیانییو بوو. بە نموونە یکمجار ڤرنر ماسە، نووسر و کنزرڤاتیڤکی پرتستانتی، لە بنماییکی ئریستکرات، ئم ئفسانیە باو دکاتو. ماسە بانگشی ئو دکات کە پاشناوی «هوتلر» (Hüttler) پاشناوکی جوو بوو و یشیان دگتو سر جووکانی بوخارست لە مانیا، هروها دشت باوکی هیتلر لیانە بارن تشیلدو وک خزمتکار لە ڤییننا دامزرنراو[٤]. بام بربـاوترین و جددیترین دستاودستکردنی دنگک دربـاری جووبوونی هیتلر لە ناواستی جنگی دوومی جیهاندا وودات و استوخ دکرت یشکی لە یادوریکانی یکک لە پارزرانی

نازیی و حوکمڕانی گشتیی پێندا، هانس فرانک ببینرێتەوە. فرانک دەڵێت لە کۆتایی دەیەی ١٩٣٠دا هیتلەر بانگی کردووە و نامەیەکی لە برازاکەی، ولیام پاتریک هیتلەر پیشان داوە (کوڕی زبراکەی باوکی، کە بەماوەیەکی کەم لەو کاتەدا زەواجی لەگەڵ ژنێکی ئیرلەندیی کردووە و ناوی خۆی لە ڤیلهەلمەوە گۆڕیوە بە فۆرمی ئینگلیزیی ولیام)، کە هەواڵەکەی ئەوە دەکات کەمێک حیکایەتێک دەربارەی پێشینەی هیتلەر بەاودەکاتەوە کە «خوێنی جوو بە دەمارەکانیدا دێت و دەچێت». فرانک دەڵێت هیتلەر پێیگوتووم جارێکی دیکە بە ڕەگ و ڕیشەی خزانەکەیدا بەواتە خوارەوە، فرانک دەڵێت هەندێک زانیاریی دەستکەوتووە کە نانکی هیتلەر ماریا ئانا شیکلبورگەر کاتێک وەک چێستلەنەر لە خزانێکی جوو بەناوی فرانکنبەرگەر لە شاری گراتز لە نەمسا خزمەتی کردووە، کوڕەکەی، ئەلیەس، واتا باوکی هیتلەر، لەیداکبووە. هەروەها دەڵێت فرانکنبەرگەر نێک تەنها موچۆی ماریا ئانا، بەڵکو پارەیان بە منداڵەکەش، ئەلیەس، بەیوتەوە. فرانک دەڵێت هیتلەر پێیگوتووە کە دەزانێت باوکی و داپیرەی گووتوویانە باپیرەی بەهیچ جارێک جوو نەبووە، بەڵام لەبەرئەوەی داپیرەی و مەردی دواتری زەر هەژاربوون، ناچاربوون لای خزانێکی جوو کاربکەن، خزانە جووەکەش وەک بەڵێنیی پارەیان پێداون[٥]. یاخود بەگوێرەی دەنگەکان، دەکرێت نانکی هیتلەر «بەناشەرعیی منداڵی لە جوویەک بووبێت».

لە ئاستیدا حیکایەتەکەی هانس فرانک دوای جەنگ لەناوەڕاستی دەیەی ١٩٥٠دا بە فراوانیی باوکرایەوە، یەکێک لە هەکارە سەرەکییەکانیش، ئەڵمانیا ناچاربوو خۆی بونیاد بنێتەوە، بە ئەم مەبەستەش پێویستی بەوە هەبوو بەشێکی زەر لە بەرپرس و بیرکەرات و فەرمانبەر و سەرباز و ئەفسەرە نازییەکان لە دەوڵەتدا دابمەزرێنێتەوە، بە ئەم مەبەستەش پێویستی بەوە هەبوو کەی گوناهەکان بە کەسێک هەڵواسێت و ئابڕووی خۆی پێبکەێتەوە، باشترین بژاردە هیتلەر خۆی بوو، بە ئەریستەکرات و کۆنزەرقاتیفە ئەڵمانییەکان هیتلەرێکی هەژار لە خزانێکی خزمەتکاری نەمساییەوە، قەچێکی قوربانیی ئاسان بوو. بەڵام لەڕاستیدا ئەگەر بە وردیی مێژووی خزانە جووەکانی شاری گراتز هەڵبگرینەوە لە نەمسا و لە شارەکەدا هیچ تۆمارێک نییە بەهیچ شێوەیەک پشتیوانیی لە هەبوونی خزانێک بەناوی فرانکنبەرگەر بکات، بەدیاریکراویش لەو ساڵەی ئەلیەسی تێدا لەدایکبووە، خزانێک بەو ناوە بوونی نەبووە. لە ئاستیدا هیچ خزانێکی جولەکە لە سەرتاپای ناوچەی سیتریا لەو سەردەمدا بوونی نەبووە، بەڵکو تا کۆتاییەکانی دەیەی ١٨٦٠ و سەرەتای ١٨٧٠ هیچ جوویەک بەگوێرەی

یاسای نەمساوی گەندەڵی پەنەدراوە لەو ناوچەیە نیشتەجێ ببێت. خەزانەک بەناوی فرانکرایتەر (نەک فرانکنبەرگەر) لە گراتز دژیان، بەڵام جوو نەبوون. تەنانەت هیچ بەڵگەیەک بوونی نییە بیسمەنەت ماریا ئانا هەرگیز شاری گراتزی بینیبێت. هیچ نامە و بەڵگەیەکی تەمارکراو بوونی نییە پیشانی بدات ماریا ئانا پەیوەندیی بە فرانکنبەرگ یان فرانکنایتەرەوە هەبووبێت. ئەو ئەفسانەیەی دەڵێت ئەلیس لە فرانکنبەرگی جوو لەدایکبووە، بەڵام لە ئەسڵدا ناوی فرانکنایتەر، ئەوکاتەی ئەلیس لەدایکبووە، فرانکنایتەر تەنها تەمەنی دە ساڵان بووە (ئەم تەمارە مەزووییە ساختانەی هانس فرانک دروستی کردوون، ئەگەر بگەڕێنرێنەوە بە ناو سیاقی مەزووویی خۆیان، زۆر بەسانایی بەدرێ دەخرێنەوە). تەنانەت ئەو بانگەشەیەی هانس فرانک کاتێک پووچەڵ دەبێتەوە کە دەڵێت هیتلەر لە داپیرەیەوە حیکایەتی خزمەتکاربوونی لەماڵە جووەکە بیستووە، ماریا ئانا ساڵی ١٨٤٧ مردووە، لەکاتێکدا هیتلەر لە ١٨٨٩ لەدایکبووە، چل و دوو ساڵ پێش لەدایکبوونی ئەدەلف مردووە.

تەنانەت ئەوەش گومانهەڵگرە کە فرانک باس لە گێشتنی نامەکەی پاتریک بە هیتلەر دەکات، فرانک فەرمێت هیتلەر پێی گوتووە نامە هەڵگرەکەی لە ١٩٣٠ پەگێشتووە، لەکاتێکدا پاتریک تا دیسمبەری ١٩٣٨ لە ئەڵمانیای نازیی ماوەتەوە، چۆن دەکرێت و بۆی تەدەچێت هەڵگرەکی هەندە گەورە لە ئاوەژکارەکەی ئەڵمانیا، ژیانی هەڵگرەچیی نەخاتە مەترسییەوە و تەنانەت ئازادانەش وەاتەکە جێبەجێت؟ بەکورتیی باپیرە و داپیرەی هیتلەر هەرشتێک بووبێتن، جوو نەبوون. وەک باسکرا، بەکورتیی: بەجوودانانی هیتلەر خزمەت بە ئایدیەلۆژیای کۆنەپارێزی ئەڵمانیی دەکات بە خۆپاککردنەوەی لەو تاوانە گەورەیەی لە مەژوودا ئەنجامی داوە و هەروەها نیگایەکی کەمیش بەسە تا تێبگەین سەرگی لاقرەقی وەزیری دەرەوە، قسەیەکی گەمژانە و کاردانەوەیەکی ساویلکانەی بەرانبەر ئیسرائیل ئەنجام داوە و خودی قسەکە، ڕیشەیەکی قووڵی دژە-جوایەتیی هەیە.

نووسینی: پەشێو محەمەد

سەرچاوەکان

1. Ernst Nolte, Der europäische Bürgerkrieg 1917–1945: Nationalsozialismus und Bolschewismus, Propyläen-Verlag, Frankfurt am Main, 1988.
2. August Kubizek, Adolf Hitler. Mein Jugendfreund, Graz (1953), 5th edn 1989, 50.

3. Rudolf Koppensteiner (ed.), Die Ahnentafel des Führers, Leipzig, 1937, 39-44.
4. Werner Maser, Hitler: Legend, Myth and Reality, Harpercollins College Div, 1975, pp.12-15.
5. Hans Frank, Im Angesicht des Galgens, Munich/Gräfelfing, 1953, 330–31.

ئایا دکرت ئم سیستم لگای ریفرمو چاکبکرت؟... زاهیر باهیر

پش هاتن سر باسک دبت ئو بم بهزاران پرتووك و توژینو و وتار لسر ئم بابت نوسراون و بدیهاش بوانامی دکترای لسر ورگیراو. لبر ئو ئمم نوسین نك نگ جگای زامندی گلك نبت، بدنیاییشو مایی قناعتکردن بهیچ کسکیش نیی بام دکرت پرسیار لای خونر بورووژنت.

همیش سجر تووانینی جیاواز هبوو برانبر بسیستمی موجوود. تووانینی یکم کتووانینکی باو و سردمیانی نونرایتی ئو کس و لاینان دکات کگانکاریی ت دکنو و ادستی سیستمک بوون. تروانینی دووم دزانن کئم سیستم کم و کوی هی و بام تا ئستا ئم باشترین سیستمک لای ئمان کبشرییت بخیو دیو. بای ئمان دکرت بردوامی لنو هناوی خیدا یفربکرت و باشتر ببت. بئمش باویان بهبژاردن و گروپی فشاریی و جر چالاکیی چاکسازییکان هی ، کدتوانین ناوی لاینی یفرمیستیان لبنین. لاینی سیم ککمایتییکی زر کمن و لاین زرینو بگ و پاساوکانیان تدکرتو ، ئمانش ئو کس و لاینان کباویان بگانکاریی سرکی/ بنتیی واتهتکاندنی تواوی سیستمک و گینی بسیستمك ککمی ناچیانیتی و ناپلبندیی.

من خم لە لایەن و کەمەی سەیمدا دەبینمەو. ەنگە نەتوانم جەگرەوەیەکی دروست بخەمە بەردەمی هەموو ئارگویمەنیتکەران چونکە کەسەك نییە کە بتوانەت گوزارشت لە کەمەی ئایندە بکات جگە لە پەشبینی ئەوەی کە مرەڤایەتی ناکرەت هەتا هەتایە لە سای ئەم سیستەمەدا ژیان بکات بە ەیفەرمیش ئیسەاح ناکرەت. بەام دەتوانم بە بەگەو بە ئامارەو گوزارشت لە باش و خراپی کەمە و سیستەمی سەردەم بکەم .
هاوکاتیش گرانە بە من کە قسە لەسەر بارودەخی کەمەایەتی وەاتانی دیکەی ەژئاوا و ئەمەریکا و کەنەدە بکەم، بەام بە قسە لەسەر بریتانیا گرفتەك لەوەدا نابینم.
بریتانیا کە خاوەنی یەکەم شەشی پیشەسازی و دایکی سیستەمی پەلەمانی جیهانی و یەکەکە لە وەاتە گەورکان کە کەنایزی گەلەك و ەات و نەتەوەی کردووە ، هەر ئاواش دووم یا سەیەم وەاتی ئەوروپا و شەشەم وەاتی دونیاییە لە دەوەمەندی و پەشکەوتنی پیشەسازییەو، دەکرەت نموونەی زیندوو و واقیعیمان بداتە دەست لە ژیانی کەمەکەی و ئاراستەو بەردەوامبوونییەو.
من لەم نوسینەدا هەوەدەدەم زەرەك لە لایەنەکان و دەزگە خزمەتگوزارییەکان و ژیانی خەکەکەی هەر زەر بە کورتی بە ئامار و بەگەو بخەمە بەردەم ئەوانەی کە ئەم وتارە دەبینن تاکو، گەر بیانەوەت، ژیان لە سای سیستەمەکەدا وەکو خەی ببینن.

یەکەم: ژیان بە گشتی لە بریتانیا: ژیان لەر ەژ بە ەژ گران و گرانتر دەبەت . گرانییەك کە بریتانیا لە دوای حەفتاکانەو و هەندەك لە توەژرەوانی بواری ئابوریی دەەن لە دوای جەنگی جیهانی دووهەمەو، ئەم وەاتە نەیدیو بە خەیەو. من لە زەرەك لە پەستە فەیسبووکییەکانما و لە نوسینەکانی دیکەمدا باسم کردووە. کەلەنی نەوانی سەرمایەداران، ساماندارانلەگە خەکەکەی تردا لە گەورەبوندایە، داهاتی خەکی لە داکشاندابووە زەر لە پەش شەی ەوسیا و ئەکرانیاوە. پەش شەکە بانقی ناوەندی بریتانیا ەایگەیاند کە لە سای 2023 دا داهاتی خەکی دەگەتەو ەادەی داهاتی سامانی پەش 2010 وە، واتە پەش قەیرانە داراییەکە. بی گومان لە ئەستادا دەتوانین بەین بە هەی ئەم جەنگەو لە سای 2023 دا ئەم ەوونادات. هەندەك لە ئابووریناسەکان دەەن لە سای 2030 دا داهات بە داهاتی پەشس سەردەمی قەیرانی دارایی 2008 ەکدەبەتەو.
بە گوەرەی ەاپەرتەکی ئەم ەژانە کە ەاپرسی لەسەر کراوە لە بریتانیا 2 ملیەن خەکی پەگەیشتوو [ەوشد] ناتوانن کە هەموو ەژەك

خواردن بخۆن بە هەی گرانییەوە، واتە هەر لە 7 کەسی ەوشد یەك کەس . ئەم گرفتە لە مانگی جەنیوەری ئەمساڵەوە بە بەی لە سەدا 57 زیادی کردووە .
وەزیرەکان بە حەلی ئەم بارودۆخە ناهەموارە چارەسەری سەیر سەیریان پێیە بە نموونە وەزیری هاتوچۆ پێشنیاری ئەوە دەکات کە پشکنینی ساڵانەی سەیارە بەپێتە هەر دوو ساڵ جارێك گوایە ئەمە بە هەر سەیارەیەك 23 پاوەند دەگەیێتەوە، بە گویدانە پرسی سەلامەتی ڕێگاوبانی هەموان. وەزیری پەروەردە، نەدیم زهاوی، کە کوردە پێشنیاری ئەوەی کردووە کە ساڵێك زووتر منداڵ لە قوتابخانە وەرگیرێت و تەمەنی چوونە قوتابخانە نزمبکرێتەوە، گوایە ئەمە پارەی ساڵێکی دایەن و دایەنگا بە دایکان و باوکان دەگەێنێتەوە.
لە ساڵی 2010 و تاکو ئێستا حکومەت بە بەی لە سەدا 60 بودجەی شارەوانییەکانی کەمکردۆتەوە ئەمەش بووەتە هەی داخستنی سەنتەری گەنجان، کتێبخانە گشتییەکان، کەمکردنەوەی پاسە لەکاتییەکان و گەینی ڕێڕەویان، کارایی لەسەر ریسایکلین داناوە هەروەها لەسەر هونەر و کولتوریش.

کەلێنی نێوانی تۆژاڵی دەستبژێر [ئەلیت] و کرێکاران بە ڕادەیەکی ئەکجار زۆر فراوانتر بووە. بە گوێرەی تۆژینەوەیەك و ڕاپرسییەك کە ساڵێك زیاتر پێش لە ئێستا کراوە ژمارەی جە بەجەکرانی هەندێك لە کەمپانیاکان [بەڕێوەبەرە گەورەکان] کە 350 کەسن بەی موچەیان 53 جار ز یاترە لە کرێکارێکی ئاسایی. لەم ژمارەیە 43 بەڕێوەبەریان موچەیان 100 جار زیاترە لە کرێکارێکی ئاسایی. موچەی ساڵانەیان لە 15.5 ملیۆن پاوەندەوە تا دێتە سەر 8 ملیۆن، ئەوەیان کە موچەی لەوانی دیکە زیاترە جە بەجێکاری کەمپانیای ئێسترا زینیکە-یە.
دووەم: وزەو سووتەمەنی: غاز و کارەبا و بەنزین و گازۆیل بە گشتی لە هەموو ئەوروپا بەرزبوونەتەوە بەڵام لە بریتانیا بە ڕادەیەکە کە جێگای باوەڕ نیە. لە سەرەتای مانگی نیسانەوە غاز بە ڕێژەی لە سەدا 54 چوەتە سەرەوە و لە مانگی ئۆکتۆبەریشدا دووبارە سەردەکەوتەوە لەبەر ئەوەی کە بەیارەکەی حکومەت لە سەر دانانی نرخی غاز بەسەر دەچێت و ئەو کاتە کەمپانیاکان لە بەرزکردنەوەیدا ئازاد دەبن. ئەمە لە کاتێکدا کە بە گوێرەی ڕاپرتەکی ئەم چەند ڕێژە کەمپانیای پیترۆلی بریتانی لە ماوەی 3 مانگی یەکەمی ئەمساڵدا 5 ملیار پاوەندی قازانج کردووە کە دووقاتی ساڵانی پێشووە بە هەمان ماوە، 3 مانگ. هەر ئاواش کەمپانیای ‘ شێڵ’ ش بە هەمان ماوە 7.3 ملیار پاوەندی قازنج کردووە. نرخی بەنزین و

گازیل لە ماوەی ئەم دوو مانگەدا 30 پەنس زیادی کردووە .

ەاستە بەشەکی گرانبوونی ئەمانە و سەراپای پەداویستییەکان هاتنە دەرەوەی بریتانیایە لە یەکەتی ئەوروپا و بوونی شەکە و بەردەوامبوونەتی. بەام لە ەاستیدا ئەوانەش نەبوایە ژیان سانە سەختتر دەبەت . هەئاوسانی پارە لە مانگی ئازاردا لەسەدا 7 بوو کە زیاترە لە 30 سا لەمەوبەر و وا پەشبینی دەکرەت کە لە مانگی ئەکتەبەردا سەرکەوەت بە لەسەدا 10. هەموو ئەمان لانی کەم داهاتی سانەی خەزانەکی ئاسایی بە بەی 1500 پاوەند دابەزاندووە.
ەاستییەك هەیە کە ەژەی بە کاریی زەر نزمە بەام ئەوە بە هەی ئەوەویە کە خەکەکی زەر ناچارن کارەك بکەن کە کرەیان لە خوار لایەنی کەمی کرەویە، نزیکەی ملیەنەك کەسیش وەای کارکردنیان بەام موچەیان ئەوەندە نزمە بە یارمەتی سەنەتەرەکانی خواردن بەخشینەوە دەژین. ئەمە جگە لەوەی کە زیاتر لە یەك ملیەن و نیو لەوانەی کە کار دەکەن لەسەر سیستەمی زیە کەنتراکت-ن واتە بە گرەبەستیی و هیچ جەرە مافەکیان لە پارەی نەخەشی و نەخەشی مندایان و هەیدەیی و خانەنشینیەوە نییە ، هەموو چرکەیەکیش خاوەنکار بەی هەیە دەری بکات و ئەمە کاری پەدەکات و بەیانی نایەوەت. هاوکاتیش خەکەکی زەر خەیان تەمار کردووە کە کار بە خەیان دەکەن تاکو لە فشار و هەراسانکردنی دەزگەی سەشیال ەزگاریان بەت و هیچ نەبەت یەك دوو دانەیەك لەو بیمانەی کە وەری دەگرن بەردەوام بەت.

سەیەم : بەشی تەندروستیی: لە ماوەی ئەم 30 سانەی دواییدا هەموو کارئاساییەك بە کردنەوەی خەستەخانە و عیادەی تایبەت کراوە تا ەادەی فەرامەشکردنی هەندەك بەشیان. هەندەك لە بەشەکانی خەستەخانەکانیش وەکو بەشی چارەسەری کتوپەی و بەشی مندابوون کە کاتی خەی لە هەموو خەستەخانەیەکدا هەبوون ئەوە چەند سانەکە کە هەر بە سە خەستەخانە یەکەك لەو بەشانەی تەدایە . بەشی ئیسعاف و فریاکەوتن کەرتی دەوەوتی و کەرتی تایبەتی بە هاوبەشی بەوەی دەبەن. کەرتی تایبەتی لەمەدا پارەیەکی خەیانی بەدەست دەهەنەت. لە سەر و 6 ملیەن کەس لە ئینگلەنددا ، لە لیستی چاوەوانی خەستەخانەدان بە وەرگرتنی چارەسەر. خەستەخانەکان نزیکەی 5 هەزار دکتەر و 40 هەزار نەرسی دیکەیان پەویستە. زەر جار نەخەش لە بەشی ئیمەرجنسی 24 کاژەر و هەندەك جاریش 48 کاژەر چاوەروان دەکات تاکو بگوەزرەتەوە بە قاوشەکان ، هەندەکیش کە داوای ئیسعاف دەکەن چەند سەعاتەك چاوەانی دەکەن تا ئیسعاف دەگات.

لە بواری دانسازیشدا وردە وردە لە سای حکومەتی موحافیزین و حکومەتی لەیبەردا زۆرێك لە عیادەکان کرانە کۆرتی تایبەتی. لە ساڵی پارەوە زیاتر لە 2000 دکتۆری ددان کۆرتی دەوڵەتییان بەجێهێلاوە ، ژمارەیان 23،733 دکتۆر بووە لە کۆتایی ساڵی 2020 و دابەزیوە بۆ 21،544 . لە ئێستادا وا خەمڵێنراوە کە 4 ملیۆن کەس لە بریتانیا بۆ دکتۆری ددانن. لە هەندێك ناوچەدا بۆ 100،000 کەس تەنها 32 دکتۆری ددان هەیە.

چوارەم: پرسی خانووبەرە و بێ جێگا و ڕێگایی: کێشەی خانووبەرە و بێ جێگایی و بێ ڕێگایی لە ساڵی 1979 وە کە مارگرێت تاچتەر هاتە سەر حوکم ئەم گرفتە لە گەورەبوون و فراوانبوودایە . هۆکاری سەرەکی بۆ ئەمە دروستنەکردنی ژمارەی خانوی تەواو بوو لە لایەن حکومەتی موحافیزینەوە، هاوکاتیش تاچتەر یەکێك لەو ڕیفەرمانەی کە کردی سیاسەتی Right to Buy بوو واتە مافی کڕین. بۆ پیادەکردنی ئەم سیاسەتە ئەو کەسانەی کە لە خانوەکانی شارەوانی و خانوەکانی جمعییەکانی خانووبەرەدا دەژیان، مافی کڕینی خانوەکەیان پێدارا بۆ داشکاندنی 15 هەزار پاوەندی ئەو کاتە . لە ساڵی 2015 دا ئەم بڕە پارەیە واتە خەڵاتە بەرزبووەوە بۆ 50 هەزار پاوەند. بۆ گومان ئەم سیاسەتە نێك هەر وای کرد کە ژمارەی ئەو خانوانە کەمبێتەوە و سەرەی دەستکەوتنیان بچێتە سەرەوە و بەکو ئەمە دانیشتوانی خانووەکان بوونە خاوەن خانوو و بەستنیەوە بە خاوەنکارەوە کە لە کاتی مانگرتندا جاران یەک جار بیریان لەکردبێتەوە ئێستا دەبێت جەند جارێك بیر لە مانگرتن بکەنەوە چونکە بە مانگرتنیان یانی بە پارەیان ، ئەمش یانی نەدانی سلفەی عەقارەکیان بە نەدانیشی لە لایەن بانقەوە دەست بەسەر خانووەکەدا دەگیرا. هاوکاتیش بانقی پێ دەوەستەدتر کرد بە هەنانی سلفەوەرگری زیاتر بە کڕینی خانووەکانیان.

بە گومان هۆکاری دیکەش هەن بۆ ئەمە هەر وەکو کەمکردنەوەی بیمەی خانوو کە لە لە کاتێکدا دانیشتوان کاریان بکردایە، هاتنی خەڵکی زۆر بۆ ئەم وڵاتە و کڕینی خانوویەکی زۆر لە لایەن نێك هەر دەوڵەمەندکانی ناوخۆ بەکو دەوڵەمەندکانی شوێنکانی تریشەوە وەکو دەوڵەمەندانی وڵاتانی کەنداو. ئەمانە هەموی کارایی خێی لەسەر زیادکردنی کەسانی بێ خانوو و ئەوانەی کە لەسەر شەقامکان شەو و ڕۆژ بەسەر دەبەن دانا. بە گوێرەی ڕاپۆرتکی نوێ ڕۆژی ئەوانەی کە لە سەر شەقامکان دەژین لە ساڵی 2010 وە تا ئەمساڵ بە ڕۆژی لە سەدا 38 زیادی کردووە.

پنجم: منداان لە سای حوکمی لیبرالدا: لەم کەمە بناو مەدنییەدا منداان و ژنانی تەنهابا [واتە هەر خەی لە تەك منداکانیدا دەژی] و کەمئەندامان و خانەنشینان گەورەترین باج دەدەن. لەر بە گوەری اپەرتی فەرمی نزیکەی 3 ملیەن مندا لە هەژاریدا دەژین ، بە هاتنی ئەمساەیش 350 هەزار مندایی دیکە لەو لیستەدا ناونوسکران . خراپی ژیان و گەرمە و کەشکانی، ژیانی خەزانی هەوشاندەتەوە و ئیدمانبوونی زەرەك بە مادە هەشبەرکان و خراپ مامەکردنی منداان تا ادەی لاقەی جنسی کە بەشکی لە لایەن خودی خەزانەکە و دەور و بەر نزیکەکیانەوەیە، هەموو ئەمانە وای کردووە کە زەرەك لەم منداانە کە ژیانەکی زەر خراپیان هەیە یاخود مامەی خراپیان لەگەدا دەکرەت ببرەنە بەشی خزمەتگوزاری سەشیال یاخود شوەنی بە ئاگابوون لە منداان . بەام هەندەك لەم منداانە لە تەمەنی مەردمندایییاندا ووبەوی گرفتی گەورەی وەکو مادە هەشبەرکان و شە و چەقە وەشاندن دەبنەوە ئیتر دەنرەنە شوەنەك کە پەی دەیین Custody [بەشی ئاگالبوون – یعایە] هەم بە گەورەکردن و هەم بە پەروەردەکردنیشیان بە زگارکردنیان لەو گرفتانەی کە هەیانە.

بە گوەری راپەرتی دیوانی محاسەبەی نیشتمانی [The National Audit Office] کە لە ساەی 2021 دەریکرد دەەت نیوەی لەسەدا 53 ئەو منداانەی کە لە بەشی کەستەدی-ن لە گروپە ئیتنیکییەکانن . پەشبینی ئەوە دەکرەت کە ژمارەی ئەوانەی کە لە کەستەدین لە ساەی 2024 دووقات ببەتەوە.

هەفتە نییە لە شارەک لە شارەکانی بریتانیا چەندەها کەس بە چەقە یاخود گولە نەکوژرەن لە ژن و گەنج و تا دەکاتە پیرە پیاو و پیرەژن ، بەشەك لەمانە مەردمندانانن کە بە هەیەك لە هەکارەکان ئاەاون لە مادە هەشبەرکانەوە و لە لایەن گەورەکانی دەەا و قاچاخچی ئەو مادانە، ئەو منداانە بەکاردهەنرەن. بە گوەری ئامارەکی نوە تاوانکردن بە ەژەی لە سەدا 14 سەرکەوتووە. کوشتنی ژنان لە لایەن مەرد و برادەر و کەسانی ناسیاویانەو ووداوەکە کە هەفتانە لانی کەم دوو ژن دەبنە قوربانیی.

شەشەم: دیمەکراتیی و ئازادیی: کە باس لە دیمەکراتی دەکرەت وادەزانرەت هەر هەموو دەزگەکان لە هەموو بوارەکاندا بە هەبژاردنە بەام لە استیدا ئەو هەبژاردنە تەنها بە ئەندام پەرلەمان و ئەندامانی شارەوانییە کە نە نوەنرایەتی گەل دەکەن و نە نوەنرایەتی کەمەنتییەکە بەکو نوەنرایەتی دەنگدەران دەکەن . ئەوەی کە گرنگە بە هیچ شەوەیەك دەنگی لەسەر نادرەت کە ئەویش

ئەو سیاستە سەرکیانەیە کە حکومەت دەیکێشێت بە نموونە لە دروستکردنی شەڕ و داگیرکردنی وڵاتانی دیکە ، بەین و کەمکردنەوەی بیمەکان ، فرۆشتنی خانوکانی شارەوانی ، دانانی یاساو ڕیساکان ، کەمکردنەوە و زیادکردنی باج و دانانی ماوەژکارکانیان . لە لایەکی تریشەوە دانانی دادوەر و سەرکی پۆلیس و دەزگە سیخوڕیەکان و سەرکی بانق و بەڕیوبەرە گەورەکانی کەمپانیاکان و دەزگەکانی دیکە بە دەنگدان نییە.
سەبارەت بە ئازادیی-ش لەم وڵاتەدا هیچ جۆرە ئازادییەك نییە کە کارایەکی کەم لەسەر سیاسەتی دەوڵەت دابنێت تەنانەت ئەو گروپە فشاریانەش کە دروستدەبن بە هەموو شێوەیەک لەژێر چاودێری پۆلیس و دەزگەی سیخوریدان. پۆلیس لەم وڵاتەدا دەسەڵاتی ڕەهای هەیە ، ئازادیی نییە لە خۆپیشاندان و پرۆتێست و مانگرتندا. کەس چالاکە نقابییەکان یا چەپەکان و سۆشیالیست و ئەنارکستەکان لەژێر چاودێری سەر و مێی پۆلیسدان لە کات داواکردنی ئیش دا یاخود گواستنەوە بە ئیشکی تر شوێنی کاری تازە بەهەی پۆلیسەوە کونییەی کەسەکەی لە لایە و بەو شێوەیەش ئەو کەسە لە وەرگرتنی کارەکە مەحروم دەبێت .

هەر لە سەرەتای حەفتاکانی سەدەی پێشووەوە بە نزیکەی 40 ساڵ زیاتر دەزگە سیخوڕیەکان و پۆلیس چاودێری 1150 گرپی چەپەکان کردووە و چوونەتە ناویانەوە. لەم ماوەیەدا 131 پۆلیس تەکەڵاوی گروپەکانی ژینگە و چەپەکان و ئەنارکیستەکان بوون بە سیخوڕیکردن بەسەریانەوە. ئەمەش لە سەرەتای ئەم چەرخەوە دەرکەوت و ئێستا پاش داوا قەیدکردنی ئەو کچە گەنجانەی کە پێیان هەڵخەڵەتان و منداڵیان لەدروستکردن و دواتر خۆیان ون کرد ، لە سەریان لە پارەکەوە لیپرسینەوە و لەگەڵ پۆلیس و بەرپرسانیان بە ئەم مەسەلەیە دەکرێت. هەشتا ئەو لەکۆبینەوەیە بەردەوام و دووبارە بە بەشکی دیکەیان لە ڕۆژی سێ شەمەوە، 09/05/ وە لەکۆبینەوە دەستی پێکردەتەوە.
من پێشتر بە دێڕەها بەڵگە و ئامارەوە بە وتار و پێستی فەیسبوکی ئەمم خستەتە بەردەم خوێنەر.

حەوتەم: گەندەڵی و ناسوایی [فەزیحە]: ئەو گەندەڵییەی کە لەم وڵاتەدا هەیە وەرای هەبوونی میدیا و سۆشیال میدیایەکی چالاك و لایەن و دەزگەی وەچ دەگ و هەشیاریی خەڵکەکە لەم وڵاتەدا هەیە، ڕەنگە ئەم گەندەڵییە هەر لەو وڵاتانەدا هەبێت کە کاتی خۆی کۆڵۆنی بریتانیای عوزما بوون وەکو عێراق و پاکستان و هیندستان و نایجیریا و … بەڵام تەنها جیاوازییەکە لەڕە و لەوە بە

یاساییکردنی دزی و گەندەڵیی بەناوی کردنی لەبیی-یەوە. من لەسەر ڕێگەی لە ساڵی 20111 دا وتارێکی دوور و درێژم نوسی بەناو لەو کاتەوە گەندەڵییەکان زیاتری کردووە نەك کەمتر وەکو کەینی خەڵاتی مالیکە کە حیزبەکان بە تایبەتی حیزبی موحافزین کەسەکان هەڵدەبژێرێت، کەینی پلەی نەبە و Sir خاتوون / خانم و پایەی حکومەیی، وەرگرتنی کەنتراکت و قەنتەرات ، بە تایبەت لەو کاتەوەی کە پەتای کەرەنا سەری هەڵداوە بە دیەها ئابووچوون و گەندەڵی لە حکومەت دەرکەوتووە.

هەشتەم : پرسی ژینگە: باوەڕ ناکەم کەس بتوانێت بەرگریی لە سەلامەتی ژینگە کە سەلامەتیی هەموو گیانلەبەر و زیندەوەرێکە بە مرۆڤیشەوە لە سای ئەم سیستەمە و دەوڵەتکانییەوە لە هیچ شوێنیکی ئەم دونیایەدا بکات و ژینگەش پارێزراو بێت . هەوداوە سروشتیەکانی وەکو سەرکەوتنی پلەی گەرمیی تا ئادەی ئاگرکەوتنەوە و وشککردنی هەموو شتێك وەکو چۆن پارێکە لە کوردستاندا ڕویدا ، لافاو و تۆفان هەوداوەکن کە بە بەردەوامی هەوددەن و ساڵ لە دوای ساڵ زیاتر و بە دەوامتر هەوددەن. باوەڕ ناکەم کەسێك هەبێت نکۆی لەمە بکات . ئەم بارودۆخەش مرۆڤ کردە نێك خوا کرد، سەرەنجامی سیستەمی چیانیەتی و باڵادەستی و سەروەریی و بزنسە و دەوڵەت ناتوانێت لغاوی بزنس و تەماحی کەمەکەی زیاتری سەرمایە بکات و ژمارەی ساماندارانی مەحف بکاتەوە لەبری زیاترکردنیان. .

ئەنجامگیریی

من لەڕەدا لەو کەسانە پرسیار دەکەم کە لەم وڵاتە و وەکو ئەم وڵاتەدا دەژین کە ئەگەر ئەم هەموو گیروگرفتەی هەبێت و ساڵ بە ساڵیش خراپتر دەبیت ئایا دەکرێت ئومێدی ئایندەی باشتری لێبکرێت؟ دوای ئەوەش لەو کاتەوەی کە من لەم وڵاتەدا دەژیم فرمانداریی هەر سێ حیزبە سەرەکییەکە : پارتی موحافیزین ، پارتی کرێکاران [لەیبەر] پارتی لیبراڵ دیمۆکرات هەر هەموویانمان بینی لەگەڵ پارتی سوزی ئەمانی کە جیراڵد شرۆدەر-ی سەرۆکی پارتی سوزی ئەوە بووە چانسلەر، ئێستا سەرۆکی پرۆژەی Nord Stream ئەندامێکی چالاکی بەردی Gazprom یشە. ڕاستە ‘پارتی کرێکاران’ لەرە [بریتانیا] کە هاتە سەر حوکم چەند ڕیفەرمێکی کردووە وەکو زیادکردنی بیمەی منداڵان و دانانی جۆرێکی دیکە لە بیمە بە هاوکاری زیاتری ئەوانەی پشتیوانیان پێیەتی و بەرزکردنەوەی بڕێکی کەم لە داهاتی خانەنشینان بەڵام هاوکاتیش سسیتەمی کاری هاوبەشی کەرتی دەوڵەت و کەرتی تایبەتی دانا، فرەشتنی خانووکای شارەوانی زیاتر کرد ، بەپشتی

دەوڵەتی ئەمریکا شەڕی ئەفغانستان کرد و عێراقی داگیرکرد، مانحەی قوتابییانی زانکۆی بۆی و کردی بە قەرز جگە لە تێژاڵکی زەر کەم کە دەکرێت بە بڵاش زانکۆ تەواو بکەن. قەرزی قوتابییانی زانکۆ کە ساڵانە لە 9 هەزار پاوەندەوە دەستپێدەکات پارەیکی ئەکجار زەرە کە بەکیان تا کۆتایی ژیانیان هەنگۆ نەتوانن ئەو پارەیە بدەنەوە.

با واز لە هەموو ئەو ئامار و ئاماژانە کە من لێم وتاردا پێنام بە بردوون بهێنین و بیانخەینە سەبەتەی خەڵکەوە و پشتی پێنەبەستین ، بەڵام حەقیقەتێك هەیە ، واقیعێك هەیە و تەرجومەی ژیانیحالی کەمێ دەکات کە ساڵ بە ساڵ بارودۆخی بژێوی و سیاسی و کۆمەڵایەتمییان خراپتر دەبێت. من نامەوێت لیستی ئەوانە بکەم چونکە هەموومان ئەوە لە ژیانا دەبینین. بەڵام دەکرێت پرسیارێکی دیکە بکەین هەر لەو واقیعەوە، گەر ژیانی خەڵکی باشتر بووبێت بە تێپەڕینی 12 ساڵی ڕابردوو کە 3 هەڵبژاردنی گشتی بەڕێکرد و پاش فشارێکی زۆری گروپێ فشاریەکانیش ئەی بۆچی لە هەڵبژاردنی ئەندامانی شارەوانیەکانی ڕۆژی 5 ی ئەم مانگە [ئایار] دەنگدەر سزای حیزبی حاکمیان دا نزیکەی 400 کورسییان لەدەست چوو؟ بەیی خەڵکی بە هەڵە ئەمیان کردبێت؟ یاخود بە عەقڵ بووبێتن و هەستیان بە باشبوونی ژیانیان نەکردبێت پاش تێپەربوونی ئەم هەموو ساڵە؟ بۆچی خەڵك بە بەردەوامی لەسەر شەقامەکانن سەبارەت بە پرسی ژینگە ، ئازادیی ، کوژرانی ژنان ، قورسبوونی ژیان ، چاکسازی لە خەستەخانە و قوتابخانەکان، خانوو بەرە و بە جێگا و ڕێگایی..؟
حوکمەانانی بریتانی نەك هەر لە باشکردنی ژیانی هاووڵاتیانیانا شکستیان هێنا بەڵکو لە سیاسەتی دەرەوەیان و باشکردنی ژیانی هاووڵاتیانی وڵاتەکانی دیکەش لە ڕێگای گەیینی رژێمەکانیانەوە شکستێکی ئەکجار گەورەیان هێنا : نموونەی زیندوو عێراق ، سوریا ، لیبیا ، ئەفغانستان . ساڵانە لە ئەفغانستان 4.5 ملیار پاوەندیان سەرف کردووە بەڵام لە کۆتاییدا تالیبانیان هێنایەوە سەر حوکم.

بە گومان دەبێت ئەوەش بزانرێت ئەوانەی کە دێنە سەرحکوم جە بۆچوونی فرمانەکان و پیدوایتستییەکانی بزنسن بە سەرمایەی زیاتر بە کردنی داخوازییەکانی بزنس بە یاسا بە هەژارکردنی هاووڵاتیان و کەلەبچەکردنی "یاسا شکێنان" .
لایەنگری لە دەوڵەت و سیستەم بە دانی لێسەدا 80 موچە بە ئەو کرێکارانەی کە کاریان لە سەردەمی کۆرۆنادا، دەکەنە دەسکەگوڵی دەوڵەت و باشی دەوڵەتمان پێدەفرۆشنەوە. لە ڕاستیدا ئەوە سەراپای

دەوڵەتەکانی ئەوروپا هەمویان هەمان سیاسەتیان بەکارهێنا. مەسەلەکەش لە مرۆڤدۆستی و دڵسۆزی و وەلایان بە کرێکاران نەبوو بەڵکو لەبەر خاتری خەیان و پاراستنی دەوڵەت و سیستەمی کاریکرێگرتە بوو. دەتوانیت چاوەڕوانی چی بکەیت کە 28 ملیۆن کرێکار لە بریتانیادا بکەیتە بەتاڵە و فڕیان بدەیتە سەر جادە ، جگە لە پرۆتێست و ئاپۆڵین و دەستبەسەراگرتنی هەموو سوپەرمارکێت و کارگەکان و دەزگە دەوڵەتی و کەرتە تایبەتییەکان؟ 28 ملیۆن کرێکار لانی کەم 40 ملیۆن کەس بە موچە و کرێی ئەوان دەژین. ئەمە جگە لەوەی گەر موچە نەبێت خەڵك چۆن قەرزی بانق و سلفەی عەقار و کرێی خانوو قیستی کەمپانیای تەئمین و پارەی غازو کارەبا و سوتەمەنی بداتەوە ، ئایا بزنس لە دەوڵەت خۆش دەبێت لە حاڵەتی ئاوادا؟ بە گومان نا.
بە ئەمە دەوڵەت 5.2 ملیار پاوەندی سەرف کرد کە لەمە 3.5 ملیاری چوونە لای کەسان و کەمپانیا و بزنسی ساختە کە هەندەکیان هەر وجوودیان نەبوو. حکومەت لەم بڕە پارەیە 2 ملیار پاوەندی ئەو قەرزەی سەیڤ چونکە خۆشیان نەیاندەزانی چۆن سەرفیان کردووە . ئەوشی کەماوەتەوە لە غەر غەرەدایە. ئەمە هاوکارییەکی دەوڵەت بوو .

زاهیر باهیر
10/05/2022
Zaherbaher.com

گۆڤاری زمان و زار.. ژمارە ٢

گۆڤارێکی زمانناسیی وەرزییە…

بۆ پەیوەندی بە گۆڤاری زمان و زار
Fereydunsaman61@gmail.com

بۆ خوێندنەوەی ژمارە 2ی گۆڤاری زمان و زار کلیکی ئێرە بکەن…

Zar_W_zman_2Download

شنبیری کورد و دوایزم بوون، نووسرکی زل و عزیم بنموون..! شما باروانی

بشی یکم/

سرتادمو ئوبم: دوور لە عرزی عزلات و بە خداهگووتن، کمن ئوانی هندی من اشکاو بە گر و قس لە ووبن.
چندن هاوم هن، دن سرای جیاوازیمان لە بیر و باو، لەبر ئو اشکاویت زرمان خشدویت.

بە ئم اشکاوی و بە گرییم(بیروریکانی فقیکی گووما)بخوننو، کە هفتی بشکی لە ژنامی(گای کوردستان) و هردووک ماپکانی:(دابان) و (دنگکان) باو دبتو.
لو، لە زر شون خنی خم دکم و لە هم و کم و کویکانم ددوم.

جامادام خودی خم و زاتی خم، لە زمانی خنییم و نووکی قمکی خم بە درنبن، بە دنیاییو، بنم بە خم داو، کە تا دوا هناسم، هیچ کسک، کە شاینی خنبوو، لو خنلگرتنی من قورتاری نابت و زر اشکاوان خنی دکم.
جا با ئو کس وکوو ئاماژم بکرد خم و هردووک چاوکانم، یان نزیکترین کس و ئازیزترین هاوشم بت.

بگوومان، خنی نبت بیربگن دکات و ژیان دوستت.
هبت خنی بونیادنران و دسزان دم، نک خنی وخنر و تکدران.
خنیک، کە لسر بنمای ق و تم و غرزی شخسی بت.

هنبم ئستیە سبارت بە پلاتن دت: پلاتنمان خشدوت، وم استی زیاتر، قسیکیتری هامان شوی ئیبنولتیمیی تیرسنی هزری ادیکای و موفکیری فیکری توندئاژیی لکتبک و لکاتی فقیاتیم برچاوکوتوو، کسبارت ئحمدی کوی حنبل

دەت: ئیمای ئەحمەدم خەشدەوەت بەام حەقیقەت زیاتر.
.

هیوادارم لەو دوو قسەیە، دووشەشم لە دوو بەشی نەدابیتن و ناوەکانم بە هەنەگووتبیتن، چونکوو ئەوەم زەر لەمەژە و لە کاتی فەقەیاتیم و لە سەردەمی خوەندنم لە حوجره و قوتابخانەی ئایینی خوەندووەتەوە.
زەر هەوەم دا سەرچاوەی ئەو دوو قسەیە بدەزمەوە، ئەفسوس نەمتوانی.

ئینجا با بەینەوە سەر ئەسەی مەسەلەکە(ەشنبیری کورد و دوالیز و دەبە مەالی).
دەبە مەالی لە هەسوکەوت و دوالیزم بوون لە نەوان بیرکردنەوە و کردار، لە تیور و نووسین، لە دەرەوە و سەر شەقام و کونجی ماەوە.

گوتراوە قسە بە دەسەات و بەستەمانە، هەموو کەسەک پەی دەوەرەت، یان قسه فەدان ئاسانە.
لینین وتەنی: شەشکردن ئاسانە، وەلە بەرگری کردن لە دەستکەوتەکانی شەش و لە بنەماکانی شە سەختە.

دەبە مەاە و دوو ەوو کەیە!؟
بەگوومان،
دوو ەوو دەبە مەاە: ئەو کەسەیە لە لایەک بانگەشە بە شتەک دەکات و لەلایەکەیتر خەی سەت و هەشتاپلە دژی ئەو شتەیە کە بانگەشەی بە دەکات.

ئەو دوو ەوویی و دەبە مەالیەی لە ناو هاوپیشەکانم، لە نووسەر و شاعیر و ەژنامە و نووس و میدیاکار و ەاگەیانکاردا، دەیان نموونەم بینیوە.

نووسەرەک دەناسم و دەیان کتەب و نامیلکەییم لە سەردەمی فەقەیاتی و خوەندنی قوتابخانەی ئایینی و حوجرە خوەندووەتەوە و خاوەنی گونیەک کتەب و نامیلکە و نووسین و کاری وەرگەانی بابەتی فکری و ئەدەبی و سیاسییەوە و سەری زمان و بنی زمانی باسی ەخنە و ئازادی و مرەڤ و چی و چییە و خەی لە سەرووی دەیان ئەرەگەن و میشەل فەکە و درەدا و گیڤارا و کەو کەیتر دەبینەت و خەی هەنده قورس و سەنگین و بە کەسایەتی پیشان دەدات و هەیبەت و ویقار بە خەکی دەفرەشتەوە و پەستی کەمەدی دەکات و قبوەیشی نییە هیچ کەسەک لەسەر پەستەکەی بە لایک و کەمەنت پەکەنەت و هەرکەسەک ئەوە بکات، لەکەمەنت قسەی پەدەەت و دەەت

(من هەر باسی کوردەواریم دەکرد و عەوامیش هەر بە پێکەنین لایکیان دەکرد.)
پێکەنین لەسەر پێستکانی گوایە لە ویقار و کەسایەتی دەهێنتە خوار، ئە بابە مادام بە شتی کەمدی و پێکەنیناوی پێستدکێت و بە فرێندکانیشت دەڵێت نابێت پێبکەنن؟ هاهاها لەو مەهزەلیە، چەند جار ویستووومە لە کەمێنت بۆی بدەمە قاقاو نەموڕایە و زانیومە تووڕەدەبێت و ئەو کاکە شکدارە هەیبەتی بریندار دەبێت و قسەمان پێدەبڕێت و لە شوێی هەرزەکارێکی هەڵچوو مامەڵە دەکات .

ئینجا ئەو کاکە نووسەرە، ئەو زلە هەوناکبیر و هەڵخنەگرە عەزیمە، لە پێستێکی فەیسبووکدا،
باسی سینگ فراوانی و قبوڵ کردنی ئای جیاواز و هەڵزگرتن لە هەڵخنەی کردبوو و نووسیبووی دەبێت تەزرەک دە فراوان و سینگگراوە بین و شارستانیانە لەگەڵ هەڵخنە مامەڵەبکەین و هەڵخنەمان خۆش بوێت و بە هەڵەکی وەرزشی هەڵخنە قبوڵ بکەین.

سوێند بە مرۆڤایەتی و هەموو ئەو پەنسیپانەی خەم باوەڕم پێیانەو لە پەناویانە تەدەکەشم.
هەر لە ژێر ئەو پێستە، سەجار کەمێنتم کرد، هەر دەی سڕیەوە، بە هەی ئەوەی لە کەمێنتەکەم یەک تەز کە هەڵخنەم لێی گرتبوو.

جائەو زلە نوسەر و هەوناکبیرە عەزیمە، لە فەیسبووک فرێندمەوە و موتابەعەی ئەوەم کردووە، هەموو کەمێنتکی هەڵخنەی خەڵکی لەسەر پێستکانی دەسەتەوە و تەنها کەمێنتی دەستخۆشی و هەر بژی و وەی چەند موهیمیت و ئەڵەک کە نووسەرێکی ئەفسانەیی و قەڵەمکی فشەکەری نموونەیی و کەسکی عەزیم و زەبەلاحیت و هەی ماشاالڵە و لەبەت و لە چاوی بەد و ناحەزانی هەڵخنەی ئازاد و مرۆڤی جقەدان تەنگ و کەمێنت سینەوە بە دوور بیت دەهەڵەتەوە.

بەرژەوەندی گشتی چییە؟

بەرژەوەندی تایبەتی چییە؟... زانا رەزاق

سەرەتا بەرژەوەندی گشتی هەموو قسە و کردارانێی هی مرۆڤێک یان کەسانێک یا گروپێک یا دەولەتێک دیگرێتەوە کە لە سودی بەرژەوەندی گشتی دەبە بەرژەوەندی گشتی لێدەکەوێتەوە .

بەگومان ئەوێی پێویستە و کاری ئەقلە نێک هەست و سەزکان لە هەمان کاتدا هەم کورت مەودا هەمیش دوورمەودا سودی لێدەکەوێتەوە.

دوای ئەوە پرسیارێکی تر بکەین بلێین:
چۆنیش بزانین ئەو قسەیە یان کردارە بەرژەوەندی گشتیە؟

ئەوە لەسەر بنەمای و بیرکردنەوێی ئەقلانی بێیاری لەسەر دەدەین ، سەیری قسەکە یان کردارەکە یان هەر شتێکی تر دەکەین دواتر بیری لێدەکەینەوە.
ئایا ئەوە بەرژەوەندی گشتییی لێدەکەوێتەوە؟ یان بەرژەوەندی تایبەتی و شتی تر؟

بە نموونە
ئازادی ئادەبرین لەناو گروپێک یان شوێنێک یان جێگاو کەمەلگایێک ئەوا بەرژەوەندی گشتیی لێدەکەوێتەوە
بە بەرژەوەندی گشتییە؟ چونکە هەمووان دەتوانن بیروا بە ئازادانە دەربڕن یانی لە بەرژەوەندی هەمووانە نێک تەنیا کەسانێک.

یان نموونێی تر

لەسەر سەروەربوونی یاسا ، یان یاسا سەروەر بێت ئەوا ئەوش هەموو کەس دەتوانە لەسەر هەر کەسێک بیەوە سکالا تۆمار بکات مافی خێی وەرگرێت و کەسەش بەپێی خال و مادەکانی ئەو سکالایە سزای خێی وەرگرێت.

یان نموونێیکی گرنگتر ئەویش ئەزبوون بە نانەواخانەکان و هەموو ئەو شوێنانەی ئەزبووونی بەدوای یەکتری تەدایە ئەوەش چونکە بەرژەوەندی گشتییە چونکە لە سودی هەموو ئەو کەسانێیە کە ئەزدەبن.

پێویستیشە هەر لەسەر بنەمای ئەوەش قسە بکەین ئەفتار و کردار بنوێنین چونکە قسە و کردارکردنی ئاوا هەم سودی بە خەمان شوێنەکەو

کەمەلگاش دەبە بەگومان ئەوەش هەم بەکورت مەودا هەمیش دوورمەودا.

جا شتەکی تریش هەیە لەرە بلەم ئەویش هەموو باس کردنەکی شەتک لەسەر بنەمای بەرژەوەندی گشتی لەبکەوەتەوە کارەکی باشە چونکە سودی لەدەبینین یانی پەش قسە بکەین کردار بنوەنین بیری لەبکەینەوە بزانین ئەوە بەرژوەندی گشتی لەدەکەوەتەوە یان نا.

بەرژەوەندی گشتی بیری ەاست و دروستە جەرەک لە جەرەکانیش چاکەکارییە ئەمەش هەم گروپ و کەمەلگا و ناوچەکە و جیهانیش دەبوژەنەتەوە.

ئەی بەرژەوەندی تایبەتی چییە؟

لەرەش دەتوانین بلەین بەرژەوەندی تایبەتی هەموو ئەو قسەو کردارەک هی مرەڤەک یان مرەڤانەک یان گروپەک و کەمەلگایەک دەگرەتەوە کە بەرژەوەندی تایبەتی لەدەکەوەتەوە یانی ئەوەش ناوەکەی هەر لە خەیەوەیە کە لە بەرژەوەندی کەسەک یان گروپەک لە کەمەلگا یان دەولەتەک لە ناوچەکە و جیهاندایە ئەوەش کاری هەست و سەز و ئارەزووەکانە نەک ئەقل لە هەمان کاتدا ئەگەر کورتمەودا لە بەرژوەندی خەی بە ئەوا لە دوورمەودا لە زیانی خەیەتی یان خەیەتیان

چەنیش بزانین بەرژەوەندی تایبەتە؟
ئەوەش لەسەر بنەمای بنەمای بیرکردنەوەی ئەقلانی بەیاری لەسەر دەدەین کە سەیری قسەکە یا کردارەکە یان هەر شتەکی تر دەکەین دواتر بیری لەدەکەینەوە ئایا ئەوە بەرژەوەندی تایبەتە یان بەرژەوەندی گشتی و شتی ترە.

نموونە کاتەک کەسەک بە واستە و خزم خزمەنە و شتی تر لە خوەندن دەردەچوەندرەت بەلام زەرەک کەسانی تر نا یانی جیاوازی دەکرەت و یەکسانی تەدانیە ئەوا ئەو کەسە لەکورت مەودا سودی لەببینەت بەلام دوورمەودا سودی لەنابینەت چونکە هیچ فەرنەبووە هەر بە واستە و خزم خزمەنە دەرچووە بەلام کەسانی تر هەم کورت مەودا هەمیش دوورمەودا سودی لەدەبینن چونکە زانست و زانیاری فەربوونە.
ئەو کارە هەم هەلەیە هەمیش بەرژوەندی کەسەکە و بەرژەوەندی تایبەتە.

یان نموونەی تر

گەندەلی و بەرتیلوەرگرتن ئەوش بەرژوەندی تایبەت و خراپەکاریبە.
بە؟
چونکە گەندەلییەکە زیان لە دارایی دەدات مافی ماندبوونی کەسانی
تر ناک ماندووبوونی ئەو کەسەی داراییەکەی بردووە زیاد تر لە
هەقی ماندووبوونی خەی بردوویەتی دزیویەتی بە بەرژەوەندی تایبەتی
خەی.

یان نموونەی تر
یاسا سەروەر نەبوون لە بەرژوەندی کەسانکە یانی لە سەرووی
یاساوەن ئەوە لەبەر بەرژەوەندی تایبەتی سەروەر نەکراوە بە ئەوەی
هەرچی بکەن کەس لەپەچینەوەیان لەنەکات یانی هەم هەلەیە هەمیش
لەبەر بەرژەوەندی تایبەتی

ئیدی ئەگەر مرۆڤ و گروپیش لە نەو کەمەلگا لە بیرکردنەوە وابن
وەکو ڤایرەس وایە، یانی بەرژەوەندی تایبەتی یانی ڤایرەس یان
بەشەوەی تر بەرژەوەندی تایبەتی لە بیرکردنەوە قسە و کرداری
ناڕاست و نادروستە جەرەک لە جەرەکانیش خراپەکاریشە ئەمەش هەم بە
کەسە و گروپ و کەمەلگا و ناوچەکە و جیهانیش وەکو ڤایرەس وایە.

لەرە و پەش تێبینیەکان بنوسم پەویستە ئەمەی مرۆڤە چاکەکارەکان
ئاگاداری خۆنەدنەوەی هەوداوەکانیش بین بەتایبەت ئەوانەی
بەرژەوەندی تایبەت و خراپەکاری دەیانگرێتەوە یانی باسیان نەکەین
چونکە کەسانی خراپ سود لە شەوازەکەی وەردەگرن بە بەرژەوەندی
تایبەتی خەیان و گروپ و ئایدەلۆژیاکەیان هەروەها پەشتر هەلەی زەر
وا کراوە پەویستە هەلەکانی خەمان ڕاست بکەینەوە هەموو شت هی باس
کردنی نییە.

تێبینی یەکەم لە کەمەلگا ڕۆژهەلاتیەکان زەرینەی بەدوای بەرژەوەندی
تایبەتە زەرینەشی زیانی بەردەکەوەت لە هەمان کاتدا کەمەلگا
ڕۆژئاواییەکان زەرینەی بە دوای بەرژەوەندی گشتیە بەیش زەرینەی
سودی پەدەکەوەت.

تێبینی دووەمیش پەویستە هەر لەسەر ئەو بنەما و نموونانەی
هەنامەوە بیاری لەسەر شتەکان بدەین بزانین لە بەرژەوەندی گشتیە
یان تایبەتی جا تایبەتی ئایدەلۆژیە یان گروپ و کەسانک
لەچی بزانین؟ لە قسە و کردارییان
ناک پارە و مادی ئەوە هەم لە بەرژەوەندی تایبەت هەیە هەمیش
لەکەسانی لە بە بەرژەوەندی گشتی هەول دەدەن بەس ئەوەندەی من

زانیبێتم مرۆڤانێک هەن لە کەمالگای ئەمە بەرژەوەندی تایبەت بە پارە و مادی تێگەیشتوون نەک لە قسە و کردارەکان

شیعر/ چیمەن... سەردار جاف

چ تەلیسمە لەت ئاڤاوە وا ڕووخسارت لە هەستمە
شەرابی زوڵفی ڕەشماریت دەزەدە و مەیلی نەستمە
لە شینایی زریبارا چیمەن هەدە و لە نگەر دەگرە
کۆمت سوورسوور تەدارەکە باڵات لە ڕەخی ئاستمە
قامک و مەچەکی بە تینم گیردەی پرچی خاوتە
دووری مەودای نەوانمان ژانە و هەمیشە کەستمە
برێت قەپیەکی یاخی هەناسەم شنەی حەسرەتە
بە تیری برژانگت لاشەم خەتانی خوێنی خەستمە
گەردانەی زەڕە شەرمەزارە کە تە بە خەت پە یاقوتی
شیلە و چۆاوی لەوان و سینەت جەباری دەستمە
گەردنە خەی کریستاڵ بە گەلی ئاوەڕۆی هەشووە
لەوم شەرارەی ئازارە و گەرمە ماچە مەبەستمە
بە جوانیت جوانیم وتووە زەدەڕۆیی لە من نایە
ئامێزت پەشمەک مینایە و ڕەحت وشەی هەبەستمە

باد کامبەرگ / ئەمانیا